KONU TIMAR SİSTEMİ

Tımar Sistemi

Osmanlı Devleti; Balkanlar, Anadolu, Arap Yarımadası ve Kuzey Afrika'yı fethettiğinde farklı ekonomik sistem ve çeşitli kültürlere sahip toplulukları da bünyesine katmıştır. Bu toprakların idaresi ve merkezî otoritenin bu bölgelerde de sağlanması için bir sistemin oluşturulması gerekmiştir. Oluşturulacak sistem hem merkezden uzak toprakların idaresini hem de toprağın işlenmesini sağlamıştır. İşte Osmanlı Devleti daha önce de Büyük Selçuklu ve Memlûklular gibi devletler tarafından kullanılan toprak sistemini geliştirip tımar sistemini ortaya çıkarmıştır.

Tımar; geçimleri veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memura, vergi toplama yetkisinin devredilmesi anlamına gelmektedir. Tımar sahiplerine ise "ehli tımar veya **Tımarlı Sipahi**" denilmektedir. Osmanlı köylüsünün devlete ödediği en önemli ve en yaygın vergi, ürettiği tahıldan alınan öşür vergisidir. Köylü bu vergiyi ürün olarak ödemiştir. Vergilerin nakde çevrilmesi ve merkezde toplanması zor olduğu için Osmanlı Devleti tarım gelirlerinin büyük kısmını sipahilere tımar olarak vermiştir. Böylece Tımarlı Sipahiler aracılığıyla vergilerin tahsil edilmesi sağlanmıştır.

TIMAR SİSTEMİ NASIL UYGULANIRDI?

Tımar sisteminin uygulanmasında ilk aşama, fethedilen herhangi bir bölgenin tahririnin yapılarak vergi gelirlerinin belirlenmesidir. Bu gelirler durumuna göre has, zeamet ve tımar olarak üçe ayrılmıştır. Osmanlı Devleti'nin tarım gelirlerinin büyük bir kısmı tımar sistemi içerisinde değerlendirilmiştir. Buna göre devlet, ziraattan alacağı vergiyi doğrudan asker olan tımar sahiplerine bırakmıştır. Ancak toprağın mülkiyeti devlete aittir. Bu sistemde, Osmanlı Devleti vergi toplamak için masraf yapmamış, bu görevi Tımarlı Sipahi'ye vermiştir. Bununla birlikte Tımarlı Sipahiler, padişahın taşradaki temsilcileri olarak idari yöneticilik görevi de yapmıştır. Askerî denilen beylerbeyi, sancakbeyi, Tımarlı Sipahi gibi kişiler vergi vermez ve yaptıkları askerlik hizmetleri karşılığı bir yerin veya köyün vergisini toplama yetkisine sahip olurdu.

OSMANLI TOPLUMUNDA ASKERÎLER VE REAYA

Üretim yapan, vergi veren şehir, kasaba ve köy ahalisi ile konar-göçerlere ise **reaya** denirdi. Osmanlı köylüsünün devlete ve sipahiye karşı görevlerinin sınırları kanunlarla belirlenmişti. Bu görevleri dışında reayanın karşılıksız çalıştırılması yasaktı. Köylü, keyfî olarak tarlasını boş bırakamaz, çiftini, çubuğunu terk edip bir başka memlekete gidemezdi. Tımarlı Sipahi; reayadan kanunnamelerde belirtilen oranlardan fazla vergi talep edemezdi. Bu sistemin denetlenmesi kadıya aitti. Sipahiler, üretimin artırılması için gerektiğinde köylüye tohumluk zahire ya da nakit yardımında bulunur ve tüm toprakların ekilmesine dikkat ederdi. Tımar topraklarının devlet mülkü olması nedeniyle miras bırakılması, satılması, kiraya verilmesi, vakfedilmesi ve bağışlanması yasaktı. Ancak sipahi sefere katılmazsa devlet o senenin gelirini ondan alırdı. Bu şekilde Tımarlı Sipahilerin merkezî otoritenin aleyhine toprak ve mevki kazanmaları ve ayrı bir toprak aristokrasisi oluşturmaları önlenmişti. Tımar sisteminin bu faydalarının yanında askerî yönü de önemliydi. Bunlar, XVII. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı ordusunun en büyük bölümünü oluşturan atlı askerleri. **Tımarlı** Sipahi, vergi toplayarak hem kendini geçindirmek hem de tımarın büyüklüğüne göre **cebelü** adı verilen askeri yetiştirmek zorundaydı. Tımar sahipleri, savaş zamanında hazırladıkları cebelülerle birlikte sefere katılırdı.

Osmanlı Devleti'nde Tımarlı Sipahilerden başka yine eyalet askeri statüsünde akıncılar, deliler, yörükler, beşliler, yayalar ve müsellemler gibi yardımcı kuvvetler kullanılmıştır. Bu kuvvetler daha çok öncü, geri hizmet ve kale kuvvetleri şeklinde görevlendirilmiştir. Osmanlı Devleti, Orta Doğu ve Doğu Avrupa'daki ekonomik, sosyal ve kültürel yapıyı değiştirmeden korumayı başarmıştır. Askerî ve adli kurumlardaki teşkilatlanma da bu doğrultuda geliştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde askerî güç olarak eyalet askerleri ve yeniçeriler etkin bir şekilde kullanılmıştır. Merkezde Kapıkulu askerleri ile eyaletlerde Tımarlı Sipahilerden oluşan Osmanlı ordusu, XVI. yüzyılın sonlarına kadar dünyada önemli düzenli ordulardan olmuştur.

Büyük çoğunluğu İstanbul'da bulunan yeniçeriler daha çocuk yaşta başlayan özel bir askerî eğitimle yetiştirilmiş seçkin askerlerden oluşmuştur. Devletin şehir ve kasabalarında belirli süreler için görevlendirilen yeniçeriler, buralarda halkın can ve mal güvenliğini, sosyal, kültürel ve hukuki haklarını kanunlara göre korumuştur. Böylece şehir ve kasabalarda el sanatları ve ticaret için güven ve barış ortamı sağlamıştır. Asayiş ve güvenliği sağlamak için birinci derecede sorumlu olan yeniçeriler ve Tımarlı Sipahiler, sahip oldukları askerî, hukuki, idari görev ve yetkileri ile merkezî devletin otoritesini temsil etmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde devşirme kökenli askerî sınıf, merkezî otoritenin kurulmasında etkili olmuştur. Bu otorite kurulurken devşirme kökenli yeniçeriler ve yöneticiler, Tımarlı Sipahilere karşı bir denge unsuru oluşturmuştur. Osmanlılar, bu askerî gruplardan herhangi birisinin imtiyazlı ve güçlü bir sınıf hâline gelmesine izin vermemiştir.

SORULAR

1- I. Esnaflar arasında birlik ve beraberliği sağlamak,
II. Taşrada görevlendirildikleri yerlerde asayiş ve düzeni sağlamak,
III. Adli işlere bakmak.

Yukarıda verilen durumlardan hangileri yeniçerilerin görevleri arasında yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II
C) Yalnız III D) II ve III
E) I, II ve III

Cevap: B

2- Osmanlı Devleti'nde "Kapıkulu Askerleri" olarak adlandırılan askerî birliğin özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisi <u>bulunmaz</u>?

A) Daha çok merkezde olmaları
B) İstanbul'un güvenliğinden sorumlu olmaları
C) Tımar sistemine göre yapılandırılmaları
D) Düzenli bir ordu olmaları
E) Devşirme kökenli kişilerden oluşmaları

Cevap: C

3- Aşağıdakilerden hangisi tımar sisteminin özelliklerinden biri <u>değildir</u>?

A) Vakıf kurumlarının giderlerinin karşılanması
B) Vergi gelirlerinin kaynağında değerlendirilmesi
C) Üretimin sürekliliğinin sağlanması
D) Bazı asker ve memurların maaşları için mali kaynak oluşturması
E) Cebelü denilen askerlerin yetişmesini sağlaması

Cevap: A